

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԵԴԻԱՆ ԵՎ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ*

ՀՏԴ: 681.3:316+02

DOI: 10.54503/2953-8092.2023.2(2)-39

ԱՍՊՐԱՄ ԱՇՈՒԴՅԱՆ

ՀՀ ԳԱՍ ՀԻՄՆԱՐԱՐ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ORCID: [0009-0005-4891-0999](https://orcid.org/0009-0005-4891-0999)

Թվային դարաշրջանում գրադարանները պետք է յուրացնեն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման հնարավորությունները և գործունեություն ծավալեն այդ համատեքստում: Քայլերով ժամանակին համընթաց՝ գրադարաններն իրենց աշխատանքային զինանոցում պարտավոր են ունենալ տվյալ ժամանակաշրջանի հասարակության պահանջները բավարարող գործիքակազմ՝ տեղեկատվության առավել արագ մատուցման համար: Սույն ուսումնասիրության շրջանակում անդրադարձել ենք գրադարանների ներկայացման և զարգացման գործում սոցիալական մեդիայի դերին՝ ցույց տալ գրադարան-սոցիալական մեդիա համագործակցության առավելությունները և ընդգծել, թե հայաստանյան գրադարաններում որքանով է այն իրականություն դարձել: Կարծում ենք՝ առաջադրված նպատակն ունի արդիական հնչեղություն:

In the digital age, libraries must appropriate the possibilities of using information technologies and carry out activities in that context. Keeping up with the times, libraries must have tools in their working arsenal that meet the demands of the society of the given period for the fastest delivery of information. Within the framework of this research, we referred to the role of social media in the presentation and development of libraries, to show the advantages of library-

* Հոդվածը ներկայացվել է 08.08.2023, գրախոսվել է 07.12.2023, ընդունվել է տպագրության 11.12.2023:

The article was submitted on 08.08.2023, reviewed on 07.12.2023, accepted for publication on 11.12.2023.

social media cooperation and to emphasize how much it has become a reality in Armenian libraries. We think the proposed goal has a modern resonance.

Քանալի բառեր¹ տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, սոցիալական մեդիա, սոցիալական ցանցեր, գրադարաններ, հանրայնացում, կայքէջ, միջոցառումներ:

Ինչպես հղել¹ Աշուղյան Ա. (2023), Սոցիալական մեդիան և գրադարանները. *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(2), 39–48. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2\(2\)-39](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2(2)-39)

How to cite (APA style): Ashughyan A. (2023), Social Media and Libraries, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(2), 39-48. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2\(2\)-39](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2023.2(2)-39)

Ներածություն

Համացանցի տարածվածությունն ամենուր ստիպում է գրադարաններին համաշխարհային տեղեկատվական ցանցում ունենալ ուրույն ներկայություն՝ բլոգերի, կայքէջի, սոցիալական ցանցի ձևաչափով, քանի որ ժամանակակից գրադարանի ընթերցողները ոչ միայն նրանք են, ովքեր գտնվում են ընթերցասրահներում, այլ նաև նրանք, ովքեր օգտվում են համացանցից:

Ավանդական գրադարանը տեղափոխելով վիրտուալ տիրույթ՝ առաջանում են բազմաթիվ հարցեր՝ արդյո՞ք սոցցանցերն օգնում են լուծել գրադարանների խնդիրները, ո՞րն է համացանցում գրադարանի ներկայանալու հիմնական պատճառը, որքանո՞վ է արդյունավետ գրադարանի առցանց գործունեությունը և այլն: Յուրաքանչյուր հարց ենթադրում է պատասխանների շարք, որոնք հանգեցնում են հետևյալ դրույթի առաջադրմանը. եթե գրադարանը ցանկանում է լինել ժամանակակից և ընթերցողակենտրոն, ապա պետք է ուշադրության կենտրոնում պահի սոցիալական մեդիայի ընձեռած հնարավորությունները: Նոր ընթերցողներ ներգրավելու և հին ընթերցողներին չկորցելու համար գրադարանի համար առաջնահերթ

պետք է լինի ընթերցողների ներգրավվումը, նրանց հետ համագործակցությունը և նրանց մասնակցությունը գրադարանային կյանքին:

Սոցիալական մեդիան՝ գրադարանի ներկայացման միջոց

Սոցիալական մեդիան համակարգչային տեխնոլոգիաների ամբողջությունն է, որը հեշտացնում է տեղեկատվության, գաղափարների և մի շարք այլ առաջնահերթությունների ստեղծումն ու փոխանակումը վիրտուալ համայնքների և ցանցերի միջոցով (ՕԴՄԵԲԱ 2011, 63-69): Ներկայում սոցիալական մեդիայի ծառայությունները բազմազան են, բայց ունեն որոշ ընդհանուր առանձնահատկություններ: Նախ՝ սոցիալական մեդիան ինտերակտիվ Web 2.0 համացանցային ծրագիր է: Երկրորդ՝ օգտագործողի կողմից ստեղծված բովանդակությունը, ինչպիսիք են տեքստային հաղորդագրությունները (գրառումները) կամ մեկնաբանությունները, թվային լուսանկարները կամ տեսանյութերը և բոլոր առցանց փոխազդեցությունների արդյունքում ստացված տվյալները սոցիալական ցանցերի բաղկացուցիչ մասն են: Երրորդ՝ սոցիալական ցանցերը օգտատիրոջ պրոֆիլը միացնում են այլ անձանց կամ խմբերի պրոֆիլին՝ դրանով իսկ նպաստելով ամբողջ առցանց համակարգի զարգացմանը:

Որպես շփման տեխնոլոգիա՝ այն փոքրացնում է աշխարհագրական հեռավորությունը, նպաստում է հաղորդակցման հնարավորությունների լիովին օգտագործմանը, թույլ է տալիս ակտիվացնել հաղորդակցությունը (ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ 2015, 14-20):

Սոցիալական մեդիայի մեջ մտնում են սոցիալական ցանցերը, բլոգները, կայքէջերը, ֆորումները, Վիքիպեդիան և այլն, որոնք բոլորն էլ այսօր կիրառվում են գրադարաններում:

Ինչպե՞ս է արտահայտվում սոցիալական մեդիա-գրադարան փոխադարձ կապը:

Տեղեկատվական հասարակության ձևավորման և ամրապնդման համատեքստում տեղեկատվության դերը, որպես ռազմավարական նշանակություն ունեցող ռեսուրս, զգալիորեն մեծացնում է

21-ՐԴ ԴԱՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

գրադարանների գործունեության կարևորությունը ինչպես անհատ քաղաքացիների, այնպես էլ ողջ հասարակության տեղեկատվական կարիքների բավարարման գործում: Սա մեծացնում է գրադարանային-տեղեկատվական ոլորտի և դրա մասնագետների առջև դրված պահանջները: Եթե գրադարանը ցանկանում է լինել ժամանակակից, ընթերցողակենտրոն, ապա պետք է ուշադրությունը սևեռել սոցիալական մեդիայի վրա՝ որպես գործունեության առանձին հարթակ:

Տեղեկատվական դաշտում ներկայանալուց առաջ յուրաքանչյուր գրադարան պետք է ինքն իրեն առաջադրի հետևյալ հարցերը.

ա. Ինչո՞ւ է գրադարանի համար կարևոր աշխատանքը սոցիալական մեդիայում:

բ. Ի՞նչ ձևաչափով է պատրաստ ներկայանալ գրադարանը սոցիալական մեդիայում:

գ. Ո՞րն է սոցիալական մեդիայում գործունեություն ծավալելու նպատակը:

Պատճառահետևանքային կապով փոխկապակցված այս երեք հարցերի պատասխանները վճռորոշ են յուրաքանչյուր գրադարանի զարգացման համար:

Այսօր համացանցից օգտվում է բնակչության մեծ մասը: Քանի որ կամաց-կամաց ընթերցողները դառնում են հեռավար օգտվողներ, հեռանում են տպագիր նյութից և նախապատվությունը տալիս են առցանց ընթերցանությանը, գրադարանավարը պետք ընթերցողի նկատմամբ ցուցաբերի նոր մոտեցում: Հենց այստեղ է օգնության գալիս սոցիալական մեդիան իր տեսակներով՝ հնարավորություն տալով գրադարանին ինքնադրսևորվել իր բոլոր ծառայություններով:

Սոցիալական մեդիան համագործակցության և երկխոսության միջավայր է: Այն տնտեսող և միևնույն ժամանակ արդյունավետ միջոց է գրադարանային ծառայությունների վերաբերյալ կարծիքների ուսումնասիրման և ընթերցողների հետ լավ փոխհարաբերություններ

րի հաստատման համար: Սոցիալական մեդիան հասանելի է 24 ժամ, աշխարհի բոլոր անկյուններից:

Ի՞նչ է այն իր մեջ ներառում.

ա. Սոցիալական մեդիան օգնում է գրադարանին պատմելու գրադարանային իրադարձությունների, գրքերի, գրողների, հորեյանական տարելիցների, հորեյարների և այլ հետաքրքիր իրադարձությունների մասին:

բ. Սոցիալական մեդիան օգնում է մոտիվացնել ընթերցողներին գրադարան այցելելու, հրապարակումներին հետևելու, ընթերցանության խթանման, գրադարանի կայք այցելելու համար:

գ. Սոցիալական մեդիան օգնում է ուշադրություն սևեռելու դեպի տվյալ գրադարանը, գրադարանային հրապարակումները, ստեղծագործողները և այլն (ՈՍԿԱՆՅԱՆ 2020):

Սոցիալական մեդիա-գրադարան փոխհամագործակցության մեջ կարևորում են հանրային կապերը, որոնք դառնում են յուրօրինակ միջնորդ օղակ գրադարանի և սոցիալական մեդիայի միջև: Չկա որևէ կազմակերպություն, որն իր գործունեության ընթացքում չառնչվի հանրության հետ: Յուրաքանչյուր կազմակերպություն՝ լինի պետական, մասնավոր թե հասարակական, ձգտում է ձևավորել և ամրապնդել կապը հանրության հետ (ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, ԹԱՌՓՈՇՅԱՆ 2020, 99-109): Հանրային կապերը գործողությունների համակարգ է, որի շնորհիվ հնարավոր է դառնում հանրային կարծիքի վրա ազդել, այսինքն՝ մթնոլորտ ստեղծել, մարդկանց ուշադրությունը գրավել (ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ 2014, 16): Գրադարանային ցանկացած գործունեություն ուղղակի կամ անուղղակի իր մեջ ներառում է հանրային կապերի տարրեր: Յուրաքանչյուր գրադարանի նպատակը ընթերցողների ներգրավումն է, նրանց պահանջների բավարարումն ու անհրաժեշտ նյութերով ապահովումը: Այդ պատճառով գրադարանը պետք է տեղյակ պահի հանրությանը իր գործունեության մասին: Դրա համար

գրադարանը կարող է օգտվել զանազան միջոցներից՝ ՁԼՄ, հայտարարություններ կամ պաստառներ, համացանց և այլն:

Սոցիալական մեդիան աներևակայելի հնարավորություններ է ստեղծում գրադարանների համար: Ոչ միան սեփական կայքերի, այլև սոցիալական հարթակներում գրադարանների էջերի ստեղծումը, այդ էջերի ամենօրյա թարմացումները և նամակներին արագ արձագանքելու քաղաքականության որդեգրումը գրադարանի գործելաոճը պետք է լինի: Սոցիալական հարթակները (Facebook, Twitter, YouTube, Instagram, Pinterest, VK և այլն) այսօր հաշվված վայրկյանների ընթացքում կապ են հաստատում գրադարանների այցելուների հետ և ներգրավում նորերին: Դրանք ոչ միայն այցելուների, այլև հենց իրենց՝ գրադարարավարների միջև կապ հաստատելու լավագույն միջոցներ են: Facebook, Twitter, Instagram և Telegram միայն թրենդեր չեն, դրանք մարքեթինգային գործիքներ են գրադարանների համար:

Սոցիալական մեդիան գրադարաններում պետք է դիտարկվի որպես գովազդի միջոց: Նորագույն գործիքների հիմնավոր ներդրման և կիրառման շնորհիվ աշխարհում գրադարանները և մշակութային, կրթական այլ կառույցներ վաղուց իրենց վերածնունդն են ապրում: Այսօր Հայաստանի գրադարանային հանրությունը նույնպես դուրս է գալիս ավանդական պատկերացումներից, հատկապես հայտնի ու մեծ գրադարանները փորձում են քայլ մեկնել զարգացած երկրների գրադարանների հետ՝ այս առաջընթացի մեջ ներքաշելով նաև փոքր ու հեռավոր գրադարաններին: Այս հարցում գրադարաններին օգնության են հասնում սոցիալական մեդիա հարթակները:

Գովազդն ամբողջությամբ մտել է գրադարանի և ընթերցողների կյանք: Այսօր այն հանդիսանում է մի գործիք, որի միջոցով ընթերցողը գիտի ամեն ինչ կամ համարյա ամեն ինչ տվյալ հաստատության վերաբերյալ: Գովազդն արտացոլում է ոչ միայն գրադարանի տեղեկատվական պաշարները, այլև հնարավորությունները,

տեխնոլոգիաները, ստեղծում է գրադարանի և նրա աշխատակիցների ավելի գրավիչ պատկերը:

Գրադարանային գովազդի ֆենոմենը բավականաչափ ուսումնասիրված չէ ոլորտի մասնագետների կողմից, սակայն կարելի է ասել, որ ունի մեծ ազդեցություն ընթերցողների վրա, զբաղեցնում է իր ուրույն տեղը գրադարանային-տեղեկատվական միջավայրում: Գովազդի շնորհիվ գրադարանը բացահայտում է իր հնարավորությունները մեծ լսարանի առջև իր երկրի տարածքում և նրա սահմաններից դուրս սոցիալական մեդիայի միջոցով (БОРИСОВА 2002):

Ցավոք, սոցիալական մեդիան շատ օգտվողներ նույնականացնում են միայն կայքէջի հետ՝ օգտագործելով այն ոչ միայն հաղորդակցման, այլ նաև տարատեսակ տեղեկատվության ստացման համար: Սոցիալական մեդիայի օգտատերերի թիվը կազմում է ամբողջ համացանցի գրեթե 90%-ը: Նման պայմաններում յուրաքանչյուր կազմակերպության խնդիրն է դառնում օգտագործել սոցիալական մեդիայի ընձեռած հնարավորությունները:

Գրադարանների համար սոցիալական մեդիան հատկապես կարևոր է, քանի որ ընթերցողների մեծ մասը ցանկանում է առցանց օգտվել գրադարանի ռեսուրսներից և այցելել գրադարան միայն վիրտուալ միջավայրում: Այս դեպքում գրադարանը չպետք է հետմնա ժամանակակից միտումներից: Նրա գերխնդիրն է ընթանալ ժամանակին համաքայլ և ներկայացնել իր ծառայությունները և դրանց մասին տեղեկատվությունը ընթերցողին ավելի հարմար ձևով:

Գրադարանի աշխատանքի կազմակերպումը համացանցում և սոցիալական մեդիայի այլ հարթակներում ունի հետևյալ առավելությունները.

- ✓ Օգտատերերն իրենց միջավայրում կիսվում են տեղեկատվությամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս գրավելու մեծ լսարան,
- ✓ Տեղի է ունենում հաղորդակցական փոխազդեցություն օգտատիրոջ և գրադարանի միջև՝ հետադարձ կապի առկայությամբ:

21-ՐԴ ԴԱՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

✓ Տարբեր աշխարհայացքով և նախասիրություններով լսարանը գրադարանին հնարավորություն է տալիս գտնել հենց իրենը,

✓ Հնարավորություն է տալիս վերլուծելու օգտատերերին՝ ըստ տարիքի, մասնագիտության, կրթության և այլն,

✓ Սոցիալական կայքերն ինդեքսավորվում են փնտրման համակարգերի կողմից,

✓ Հնարավորություն է տալիս անցկացնել հարցումներ և ուսումնասիրություններ բոլոր ուղղություններով,

✓ Կարելի է փոխանակվել հղումներով, համագործակցել սոցիալական կայքերի միջոցով:

✓ Համագործակցել օգտատերերի հետ,

✓ Տեղի է ունենում օգտատերերի լսարանի ընդլայնում:

Իսկ ինչպիսի՞ն է պատկերը հայաստանյան գրադարանային համակարգում:

Ինչպես ամբողջ աշխարհում, այնպես էլ Հայաստանում գրադարանների գործունեությունն այսօր դժվար է պատկերացնել առանց սոցիալական ցանցերի ներգրավվածության, ինչը գրադարանավարի մասնագիտական գիտելիքներից զատ պահանջում է ունենալ նաև համակարգչային գիտելիքներ:

Արտասահմանյան շատ գրադարաններ օգտագործում են սոցիալական մեդիա հարթակները՝ գրադարանը ներկայացնելու և ընթերցողներին ավելի մոտ լինելու նպատակով: Հայաստանում վիճակագրությունը մի փոքր այլ է: Քաղաքային խոշոր գրադարաններն արդեն ունենց իրենց կայքերը սոցիալական մեդիա հարթակներում: Սակայն համայնքային գրադարաններում պատկերն այլ է: Հայաստանում համայնքային գրադարանները բավականին անտեսված են և չունեն զարգացման այն մակարդակը, ինչն առկա է քաղաքային գրադարաններում: Չնայած մի շարք համայնքային գրադարաններ փորձում են քայլել ժամանակին համընթաց՝ լուսաբանում են իրենց գործունեությունը, ակտիվ միջոցառումները, շնորհանդեսները, ցու-

ցահանդեսները (անգամ սակավաթիվ և հնամաշ ֆոնդի պայմաններում), անդրադարձը հոբեյարներին, որն էլ հուշում է, որ գրադարանավարը տեղեկատվության լուսաբանման ճիշտ ուղի է ընտրել: Սրանով հանդերձ, հայաստանյան գրադարաններում առավել գործածական են կայէջերը և սոցիալական որոշ ցանցեր, հատկապես՝ Դիմագիրքը (Facebook):

Ամփոփում

21-րդ դարի մարտահրավերները գրադարաններին թելադրում են քայլել ժամանակին համընթաց: Ժամանակից գրադարանն անհնար է պատկերացնել առանց սոցիալական մեդիա հարթակների պրոֆեսիոնալ և ակտիվ աշխատանքի: Հենց այդ աշխատանքի և գրադարանային մաքթեթինգի միջոցով էլ հնարավոր է դառնում հանրայնացնել գրադարանը, գրավել նոր ընթերցողների, կապ հաստատել աշխարհի յուրաքանչյուր անկյունում գտնվող օգտատիրոջ հետ:

Շարունակելի

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ 2014 – Ավետիսյան, Ա. (2014), *Հանրային կապերը զանգվածային հաղորդակցության համակարգում*, Երևան, ԵՊՀ, 76 [Avetisyan, A. (2014), *Hanrayin kapery zangvatcayin haghordaktsutyam hamakargum*, Yerevan, YSU, 76];

ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ, ԹԱՌՓՈՇՅԱՆ 2020 – Ավետիսյան, Ա., Թառփոշյան, Ն. (2020), Սոցիալական մեդիան փոխել է հանրային կապերի (PR) բովանդակությունը, *Ժողովրդագրական և հաղորդակցություն. Տեսության և պատմության հարցեր* (Երևան) 3(15), 99-109 [Avetisyan, A., Tarposhyan, N. (2020), Social Media has changed Public Relations Content, *Journalism and Communication: Issues of Theory and History* (Yerevan) 3(15), 99-109];

ՄԵԼԲՈՆՅԱՆ 2015 – Մելքոնյան, Ն. (2015), Հասարակայնության հետ կապերի առանձնահատկությունները համացանցում կամ PR 2.0, *Քանցեր Երևանի համալսարանի. Սոցիոլոգիա, Տնփեսագիտություն* (Երևան) 3(18), 14–20 [Melkonyan, N. (2015), The Features of Public Relations on the Internet or PR 2.0. *Journal of Sociology, Bulletin of Yerevan University*, 3(18), 14–20];

ՈՍԿԱՆՅԱՆ 2020 – Ոսկանյան, Շ. (2020, 26 նոյեմբեր), *Սոցիալական մեդիան՝ գրադարանի գործընկեր, Հայաստանի գրադարաններ. նորարար գրադարանների հարթակ* [Voskanyan, Sh. (2020, November 26), *Sots'ialakan median gradarani gortsynker. Libraries of Armenia: A Platform for Innovative Libraries*] <https://shorturl.at/gBENO> (02.08.2023);

БОРИСОВА 2002 – Борисова, О. (2002), *Библиотечно-библиографическая реклама*, Москва, МГУК, 224 [Borisova, O. (2002), *Bibliotechno-bibliograficheskaya r'eklama*, Moscow, MGUK, 224];

ОГНЕВА 2011 – Огнева, И. (2011), *Библиотека и социальные медиа, библиотечное пространство: медиа – информация – культура*, Сборник материалов межрегиональной научно-практической конференции, Архангельск [Ogneva, I. (2011), *Library and social media, library space: media – information – culture*, Collection of Materials of the Interregional Scientific and Practical Conference, Arkhangelsk] <https://shorturl.at/euU58> (02.08.2023):

SOCIAL MEDIA AND LIBRARIES

ASPRAM ASHUGHYAN

Fundamental Scientific Library of NAS RA

Keywords: Information Technology, Social media, Libraries, Publicity, Website, Social Networks, Events.

The challenges of the 21st century dictate that libraries keep up with the times. It is impossible to imagine a modern library without the professional and active work in social media platforms. It is through this work and using library marketing tools that it becomes possible to publicize the library, attract new patrons, and establish contacts with the users all over the world.